

UN DOCUMENT BERGUEDÀ DE L'ANY 872, EL MÉS ANTIC DELS ARXIUS VIGATANS

RAMON ORDEIG I MATA

L'anàlisi interna d'un document de l'Arxiu Capitular de Vic (calaix 9, episcopologi 1, número 31), datat fins ara l'any 929 perquè hom suposava que fou escrit l'any trenta-dosè del regnat de Carles III el Simple, prova que ha de datar-se l'any 872, corresponent a l'any trenta-dosè del regnat de Carles II el Calb. Es tracta, per tant, del document més antic dels arxius vigatans.

The internal analysis of a document from the Archive of the Vic Cathedral Chapter (calaix 9, Episcopologi 1, Document number 31), until now dated as being of the year 929 AD since it was believed to have been written in the 32nd year of the reign of King Carles III, «The Simple», proves that it must in fact be dated from 872 AD, the 32nd year of the reign of King Carles II, «The Bald». The document is, then, the oldest in the Vic archives.

Fins ara havíem cregut que el document més antic conservat en els arxius vigatans, i més concretament en els de la Catedral de Vic, era un pergami del 18 de setembre de l'any 879. Amb ell s'encapçalà el *Diplomatari de la Catedral de Vic (segles IX-X)*, obra preparada pel Dr. Eduard Junyent.¹ Es tracta d'un pergami que forma part d'un lot de set documents berguedans de l'Arxiu Capitular, tots originals i tots publicats en l'esmentat diplomatari. L'examen atent d'aquest lot m'ha fet adonar que a un dels seus documents li havia estat atribuïda una data equivocada, la del 25 de maig de 929, en comptes de la correcta: el 25 de maig de 872.

El lot de pergamins berguedans

La cronologia dels set pergamins referents al Berguedà havia estat establerta en l'esmentat diplomatari de la manera següent:

- Document 1: datat el 16 de les calendes d'octubre de l'any primer del rei Carloman (18 setembre 879).

---

1. JUNYENT, Eduard. *Diplomatari de la catedral de Vic (segles IX-X)*. Vic, 1980-1996.

- Document 3: datat el 10 de les calendes d'octubre de l'any tercer del rei Carloman (22 setembre 881).
- Document 5: datat el mes de desembre de l'any quart del rei Carloman (desembre 882).
- Document 7: datat el 8 dels idus d'octubre de l'any segon de l'emperador Carles [III el Gros] (8 octubre 886).
- Document 21: datat el 4 de les nones de gener de l'any sisè del rei Odó (2 gener 893).
- Document 138: datat el 8 de les calendes de juny de l'any trenta-dosè del rei Carles [III el Simple] (25 maig 929).
- Document 608: datat el 3 de les calendes de gener de l'any primer del rei Robert [II el Piadós] (30 desembre 996).

Quatre d'aquests documents tenen com a actor Francó, anomenat en un d'ells vescomte, casat amb Sesnanda. Aquests esposos apareixen els anys 882 i 886 com a compradors de béns immobles situats a Malanyeu, actualment dins el terme municipal de la Nou de Berguedà. Abans, en una acta judicial datada el 18 de setembre de 879, a Francó li eren reconeguts els seus drets sobre una terra i una vinya de les quals no s'especifica la ubicació. En ella, probablement per tractar-se d'una escriptura curial, en què apareixen els jutges, els preveres, els bons homes i el saig, a Francó se li dona la seva titulació política: la de vescomte. Ho devia ser, doncs, del Berguedà.²

En el document del 25 de maig de 929 –segons la datació acceptada fins ara– els esposos Francó i Sesnanda apareixen comprant de nou unes terres a Malanyeu. Succeeix, però, que entre el 879 i el 929 havien transcorregut cinquanta anys; i entre el 886 i el 929, quaranta tres anys. Tot i que no és impossible, és poc probable que uns esposos en aquella època poguessin viure i actuar durant tants anys. Amb l'agreujant que aquesta excepcional longevitat no els hauria afavorit pas només a ells dos, atès que entre els testimonis que signaren el document suposadament escrit l'any 929 hi havia un *Guti*, un *Recosindus* i un *Quintila*, els quals s'han d'identificar molt probablement amb el *Gotoni* i el *Recosindus* de l'any 879 i amb el *Quintilanus* de l'any 886.

A més d'aquest argument, hi ha una prova definitiva sobre la datació errònia del nostre document. Passa que en els documents dels anys 882 i 886 consta que les terres adquirides per Francó i Sesnanda a Malanyeu havien estat comprades anteriorment pels venedors, un tal Froilà i els esposos Belascut i Engòncia, als fills d'un difunt anomenat Sidilà. Doncs bé: en la compra feta suposadament l'any 929, la terra adquirida a un tal Teodald, que la tenia per apriació, afrontava per un costat amb terres de Sidilà i dels seus infants (*de Sidilane et de suos infantes*). Així, doncs, aquells fills del difunt Sidilà dels documents dels anys 882 i 886

---

2. Un cop descartat que ho fos d'Osona: vegeu ROVIRA, Manuel. «Noves dades sobre els primers vescomtes d'Osona-Cardona». *Ausa* [Vic], IX/98 (1981), p. 249-260.

apareixen aquí, tot just com a infants, al costat del seu pare encara vivent. Això acaba de demostrar que el suposat document de l'any 929 ha de ser, amb tota evidència, anterior als dels anys 882 i 886.

Document del 25 de maig de 872.

Arxiu Capitular de Vic, calaix 9, episcopologi i, número 31.

El document no és de l'any 929, sinó del 872

Ja hem vist que el document 138 porta la data de 8 de les calendes de juny de l'any trenta-dosè del rei Carles. A principis del segle XIX, el pergami fou enquadernat dins el volum I de l'episcopologi del calaix 9 i se li donà el número 31, de manera que se'l col·locà entremig dels altres documents datats pel regnat del rei Carles, el qual en tots els altres casos era Carles III, dit el Simple. Fou una equivocació que s'ha perpetuat fins avui.

El fet que el comtat d'Osona i la ciutat de Vic no fossin restaurats fins a l'any 879³ ha contribuït potser a la creença que en els arxius vigatans no hi podia haver documents anteriors a l'esmentada data. El cas és, però, que el nostre document no fou escrit a Osona sinó al Berguedà.

No es tractava pas, doncs, de l'any trenta-dosè del regnat de Carles III el Simple, sinó del de Carles II, dit el Calb. Aquest monarca començà el seu regnat el 20 de juny de 840 i regnà durant trenta-set anys, fins al 877, en què morí, amb el benentès que des del 25 de desembre de l'any 875 fou emperador del Sacre Imperi.⁴ Per tant, la data de 8 de les calendes de juny de l'any trenta-dosè del rei Carles –el Calb– correspon al 25 de maig de 872.

3. ABADAL, Ramon d'. *La Plana de Vic en els segles VIII i IX (717-886)*. Vic: 1954. Estudi reproduït dins *Dels visigots als catalans*. Barcelona: 1974, vol. I, p. 309-321.

4. CAPPELLI, A. *Cronologia, cronografia e calendario perpetuo dal principio dell'era cristiana ai nostri giorni*. Milà: 1969, p. 244.

Aquesta data s'avé perfectament amb les circumstàncies i els personatges que intervenen en aquest document i en els dels anys 879-886. Així, l'any 872 els esposos Francó i Sesnanda compraren a Teodald una terra que aquest havia apri-siat al Berguedà, a la vila dita Malanyeu, al vilar, al costat d'una terra de Sidilà i dels seus infants. Al cap de set anys, el 879, Francó –titulat vescomte– reclamà i obtingué judicialment –un dels jutges era Sixilà, identificable potser amb el Sidilà esmentat– una terra i una vinya que Agobard i Desideri deien que havien comprat a Teodald –el de l'any 872– i a Madaxó. El desembre de 882 els esposos Francó i Sesnanda compraren a Froilà la porció que tenia d'unes cases i d'unes terres situades a la vila dita Malanyeu, al vilar, segons compra que havia fet als fills del difunt Sidilà. A l'últim, l'any 886 Francó i Sesnanda compraren als esposos Belascut i Engòncia la meitat d'unes terres que tenien en la mateixa vila per compra feta també als fills de Sidilà.

Des del punt de vista paleogràfic, la datació correcta del document deixa de fer-lo un cas singular de pervivència de l'escriptura mixta visigoticocarolina ben enllà del segle x. En efecte, el tipus de lletra usat per l'escrivà, el prevere *Autarrius*, conté totes les característiques de l'esmentada escriptura: les *t* tancades, les *a* obertes, les *e* altes, etc. Es tracta del tipus de lletra que veiem usat en els comtats catalans, amb més o menys arcaïsmes o innovacions, durant la segona meitat del segle ix, especialment en la dècada dels 70.⁵

Un cop reconeguda la seva data correcta, resulta que aquest document no sols és 57 anys més vell del que havíem cregut, sinó que passa a ser el més antic de tots els pergamins conservats als arxius de Vic.

---

5. MUNDÓ, Anscari M.; ALTURO, Jesús. «La escritura de transición de la visigótica a la carolina en la Cataluña del siglo IX». A: *Actas del VIII Coloquio del Comité Internacional de Paleografía Latina*. Madrid: 1990, p. 131-138.